

SLOBODNO VRIJEME SREDNJOŠKOLACA U VRIJEME PANDEMIJE

Dužević, Ivan

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:987882>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**SLOBODNO VRIJEME SREDNJOŠKOLACA U VRIJEME
PANDEMIJE**

IVAN DUŽEVIĆ

Split, 2022.

**ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU
JEDNOPREDMETNI STUDIJ SOCIOLOGIJE**

ZAVRŠNI RAD

**SLOBODNO VRIJEME SREDNJOŠKOLACA U VRIJEME
PANDEMIJE**

MENTORICA:
prof.dr.sc. Renata Relja

STUDENT:
Ivan Dužević

Split, rujan 2022.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. SOCIOLOŠKE PERSPEKTIVE RADA I SLOBODNOG VREMENA	4
2.1. Definiranje rada	4
2.2. Sociološke perspektive slobodnog vremena.....	7
3. MLADI, SLOBODNO VRIJEME I PANDEMIJE COVID-19	9
3.1. Društvena kategorija mladih srednjoškolaca	9
3.2. Slobodno vrijeme mladih	10
3.2. Slobodno vrijeme u doba pandemije COVID-19	13
4. METODOLOŠKI I EMPIRIJSKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA	17
4.1. Cilj istraživanja.....	17
4.2. Hipoteze istraživanja	17
4.3. Metoda istraživanja.....	17
4.4. Mjerni instrument	18
4.5. Istraživački uzorak.....	18
5. SLOBODNO VRIJEME SREDNJOŠKOLACA U SPLITU	19
5.1. Strukturalna obilježja.....	19
5.2. Radno vrijeme (suprotno slobodnom vremenu)	22
5.3. Slobodno vrijeme (prije i tijekom COVID-19)	25
6. ZAKLJUČAK	34
7. LITERATURA	35
8. METODOLOŠKA I EMPIRIJSKA ARHIVA	37
8.1. Upitnik	37
Sažetak	44
Summary	45
Bilješke o autoru.....	46

1. UVOD

Srednjoškolci su dobna skupina koja se nalazi između razdoblja bezbrižne mladosti i poteškoća s kojima će se moguće suočavati u svijetu odraslih. Stoga će način na koji odluče provoditi vlastito slobodno vrijeme uvelike definirati njihovu budućnost koliko i trenutno zadovoljstvo životom. Istraživanja ukazuju kako bi njihovo slobodno vrijeme trebalo biti kombinacija informativnih i rasonodnih aktivnosti, a ne samo jednog ili drugog. No ono na što je malo društvenih znanstvenika bilo spremno, a možda još i manje same skupine srednjoškolskih učenika jest pojava COVID-19 pandemije koja je u potpunosti promijenila način na koji funkcioniramo. Izolacije i *lockdown* ograničili su načine provođenja svakodnevice, pa postoje pretpostavke da su se srednjoškolci još i više ulijenili i zatvorili unutar vlastitih zidova. S druge strane, postoje mišljenja koja tvrde upravo suprotno, što i nije začuđujuće s obzirom da su u godinama kada žele fizičku prisutnost onih koji ih podržavaju ili koji razmišljaju na isti način i dijele iste slobodne aktivnosti. U ovom radu ćemo zato definirati i opisati dobnu skupinu srednjoškolaca, opisati načine njihovog provođenja slobodnog vremena, moguće poteškoće kao posljedica COVID-19, te istražiti jesu li promjene u načinu provođenja radnog, pa tako i slobodnog zaista postojane.

Radno vrijeme može biti nešto što pojedinca uzdržava, nešto što mora raditi kao dio svakodnevice (i.e. pranje rublja) i/ili nešto što sukladno radimo van i unutar slobodnog vremena (Grint, 1991 prema Haralambos i Holborn, 2000). Druga perspektiva radno vrijeme smatra nešto što pojedinca ispunjuje ili otuđuje kod prisutnosti mehanizacije i kontrole rada. (Marx i Engels, 1950a; Marx i Engels, 1950b; Marx i Engels, 1957; Marx i Engels, 1970 prema Haralambos i Holborn, 2000). Iduća perspektiva rad doživljava na sličan način, tj. argumentira da otuđenost od rada unutar radnog vremena postoji, no na drukčiji način, nazivajući ju „trgovinom osobnošću“; predstavljajući se onakvim kakvim zapravo nismo (Mills, 1951; Mills, 1956; Mills, 1959, prema Haralambos i Holborn, 2000). Nakon marksističkih pogleda funkcionalistički pogled smatra da je podijeljenost rada pozitivna stavka, jer svaki posao zasebno doprinosi sistemu na vlastiti način i takvu funkciju nazivamo „organskom solidarnošću“, suprotno tomu se suprostavlja „mehanička solidarnost“ što je zastarjeli način funkcioniranja društva (Durkheim, 1938; Durkheim, 1947; Durkheim, 1957; Durkheim i Mauss, 1963 prema Haralambos i Holborn, 2000). Shoshana Zuboff je posljednja i smatra da je čovjek onaj koji upravlja tehnologijom, također smatra da su računara efikasniji način funkcioniranja unutar radnog vremena. Čovjekovim odabirom tehnologije kao sredstva

unutar rada uklanja određene stavke koje su nekoć bile cijenjene unutar radnih prostora, npr. 'face-to-face' interakcije (Zuboff, 1988 prema Haralambos i Holborn, 2000).

Slobodno vrijeme služi za odmor i bavljenje stvarima za koje nemamo vremena unutar radnog vremena (Vidulin-Orbanić, 2008), no ono nije kompletno neovisno od radnog vremena. U antičkim dobima bilo je dostupno isključivo individualcima visokog statusa (Janković, 1973 prema Antolčić, 2016). Kao prošireni koncept tek nastaje nakon industrijske revolucije gdje je čovjek imao više dostupnog vremena (Castells, 2000). Slobodno vrijeme može rangirati od kućnih aktivnosti poput televizora, sve do tjelesnih aktivnosti koje nas možda motiviraju i na izlazak van kuće (Vidulin-Orbanić, 2008).

S ustanovljenim opisom radnog i slobodnog vremena, iduće poglavlje će se baviti definiranjem srednjoškolaca. Možda ono najvažnije za istaknuti jest njihov odabir načina provođenja slobodnog vremena. Nalaze se u razdoblju nesigurnosti gdje ono kako se odnose prema radu i slobodnom vremenu može znatno odrediti način življenja u budućnosti. Vrijeme provedeno u srednjoj školi nije samo ispunjeno učenjem, već i upoznavanjem individualnih osoba koje razmišljaju na sličan način, prekid takvog kontakta može dovesti do negativnih posljedica i jedna je od interesnih točaka ovog istraživanja.

Slobodno vrijeme srednjoškolaca se sastoji od vršnjačkih druženja što srednjoškolci iznimno vole prema istraživanjima Vidulin-Orbanić (2008) i Dragun (2012), ono nije začuđujuće jer mogu razgovarati s nekim iste dobi tko ih razumije na više načina i mjesta nego ikada prije. Jerovšek (1969) ističe važnost čitanja knjiga i kako bi se time mladi trebali baviti, jer ono možda najviše od svih načina provođenja slobodnog vremena obogaćuje znanje koje će biti od koristi u budućnosti. Elektronički mediji poput televizora ispred kojeg mladi provode znatno mnogo vremena nisu na odmet, ono je jedna forma socijalizacije koja srednjoškolce tjera da propitkivaju o stvarima očekivanim za vlastitu dob (Antolčić, 2016) te ujedno omogućava ju međusobnu komunikaciju i izvor zajedničkih tema. Vesnica Mlinarević (2004) doprinosi ovoj temi opširnijim opisom i razdijelom mnogih mladenačkih aktivnosti u četiri stila (elitni, hedonistički, sportsko-rekreativni i tradicionalno-[ne]konvencionalni), navode se posjete muzejima i jednostavne šetnje, izlazsci vani (i.e klubovi/kafići), bavljenje sportom i sličnim fizičkim rekreacijama i boravak te upotreba računala (internet/igrice).

Posljednje teorijsko poglavlje je fokus ovog istraživanja i govori o slobodnom vremenu unutar pandemije COVID-19. S dolaskom pandemije se mnogo stvari mijenja, što podrazumijeva i život srednjoškolaca. Mnoge aktivnosti su postale restriktirane (npr. kazališta, šetališta i sl.) (Bistrić, 2020), a ukoliko nisu bile kompletno ukinute zamijećen je njihov pad (Kurbos, 2022). Kod nekih srednjoškolaca je zamijećeno da su ih mjere

samoizolacije preventirale u obavljanju željenih slobodnih aktivnosti (Kurbos, 2022), dok postoje zabilježeni slučajevi gdje ih situacija ipak nije toliko omela da ne bi iskoristili situaciju u kojoj se nalaze na najbolji mogući način (Onești i Caracal, 2020). Ovaj rad je ukazao na dvije strane suočavanja s pandemijom i nadam se da će služiti budućim generacijama koje budu morale istraživati slobodno vrijeme srednjoškolaca, osobito ukoliko se ono odvija unutar pandemije poput COVID-19.

Poslije teorijskog dijela postavljeni su cilj s hipotezama istraživanja, nešto što će biti elaborirano u kasnijim poglavljima. Istraživački uzorak su bili srednjoškolci i provedeno je putem *online* ankete.

Kada je metodološki dio bio postavljen, obavljena je interpretacija rezultata u kojoj su opisana strukturalna obilježja, time prateći radno vrijeme (u suprotnosti slobodnom vremenu) i slobodno vrijeme (prije i tijekom COVID-19).

Nakon interpretacije rezultata unutar zaključka apostrofiraju se glavne teze rada.

Slijedi popis literature i metodološko/empirijska arhiva.

2. SOCIOLOŠKE PERSPEKTIVE RADA I SLOBODNOG VREMENA

2.1. Definiranje rada

Pri određivanju slobodnog vremena, potrebno je navesti ono što mu je preteča i suprotnost, to jest moramo definirati, te neposredno nakon toga i kontekstualizirati radno vrijeme. Radno vrijeme nije jednostavno definirati, jer se ono poput slobodnog vremena sastoji od velikog broja komponenti, može se prezentirati u mnogo oblika, te postoje mnoge sociološke perspektive kako kod jednog, tako i kod drugog načina provođenja vremena (Haralambos i Holborn, 2000). U desetom poglavlju knjige na temu socioloških teorija i perspektiva, Haralambos i Holborn (2000) pokušavaju započeti definiciju rada s Grintom koji navodi nekoliko početnih točaka (Grint, 1991 prema Haralambos i Holborn, 2000):

- Prvo što pokušava razaznati jest može li se rad vidjeti kao nešto što bi plodom pojedinčevog radnog truda podržalo tj. uzdržavalo njihovu egzistenciju. No opće je poznato da postoji mnogo „radnji“ koje engleski jezik definira kao „posao“, a ipak nisu nužne za čovjekov opstanak.
- Nadovezujući se na prethodno, postoje „poslovi“ koji ne spadaju pod zaposlenost, u prijevodu to je nešto poput svakodnevnih radnji (i.e. pranje i glačanje odjeće i sl.) za koje ne postoji aplikacijski proces niti smo plaćeni da se odrade.
- Prema njemu, rad ujedno ne samo da može biti, već za mnoge jest ono što moramo raditi tj. nešto što kada smo već dio toga ne možemo tako lako odustati od ukoliko nismo spremni snositi posljedice toga.
- Ujedno tako, rad nije kompletno odvojiv od „dokolice“, tzv. slobodnog vremena. Moramo uzeti u obzir da za neke, rad je jednostavno neodvojiv od dokolice. Također neke aktivnosti koje bi za jedne bili rad, za druge su dokolica i ne igraju važnu ulogu u njihovoj životnoj karijeri. Poslovni ručak za nekog radnika možda nije samo način dokolice, već ga možda obavlja s nadređenom osobom što direktno utječe na njegov rad tj. posao.

Iz Grintonove perspektive, posao je društveni konstrukt koji se formira, mijenja, te odgovara kontekstu vremena u kojem sa nalazi. Biti zaposlen je možda jedan aspekt rada, ali nije jedini. Do unatrag nekoliko desetljeća, kućni poslovi nisu bili viđeni kao pravi poslovi, ali to je možda zato jer je patrijarhalna ideologija dominirala svijest, s muškarcima oni koji su to određivali, tek se nedavno ono počelo mijenjati i možda prepoznavati kao posao (Grint, 1991, prema Haralambos i Holborn, 2000).

Kada govorimo o radu i radnom vremenu, ne možemo zaobići Marxovu perspektivu na području te teme. Rad je ono čemu pojedinac teži te ujedno ono što ga u potpunosti ispunjuje, ali ujedno i ono što ga može iskvariti i distancirati od sreće, barem prema Marxovim tumačenjima, zato uvodi koncept „otuđenog rada“. U jednostavnim terminima, alijenacija unutar ovog konteksta znači čovjekova odvojenost od rada koji obavlja tj. ne nalaženje zadovoljstva i ispunjenja u obavljanju ili u produktima njihovog rada. Ono s čime rukuju nema veze s njima, oni se postepeno udaljavaju od samih sebe. Posao je s jedne ruke društvena aktivnost i alijenacija od posla/rada znači i alijenacija od ostalih. Ovo može dovesti i do međusobnog otuđenja između radnika samih, ne samo posla kojeg obavljaju. Marx spekulira da ta alijenacija (otuđenje rada) potječe još od ekonomskog sustava razmjene dobara. Unutar takvog sustava sami produkti koji se razmjenjuju postanu komoditet, u to dodajmo i introdukciju novca kao posrednog sredstva s kojim se ti produkti kupuju i ti produkti dodatno gube vrijednost. Pojasnimo to malo drukčije: ako je nekakav produkt samo sredstvo unutar svrhe ostvarivanja nekog cilja onda se njegova ispunjenost putem teškog rada obezvrijeđuje. Suprotno četvrtoj točki Grinta, za Marxa se radnik stoga kao i njegov produkt osijeća bezvrijednim. Mjesto njegovog rada je mjesto lošeg osjećanja i jedino osijeća slobodu kada je kod kuće (radno mjesto u prijevodu postane mjesto zatočenosti dok dom postaje mjesto dokolice i oslobođenja). Njegova perspektiva nudi istinu koja je u stvarnosti mnogo diskutabilna, iako navedeni odnosi između pojedinca i njegovog rada nisu nužno neistiniti, njegov rad je kritiziran da je scenarij u kojem rad služi kao nekakvo ostvarenje gotovo nemoguć jer je, kako civilizacija napreduje, gotovo svaki biznis u vlasništvu elita koje rad individualaca direktno beneficira između ostalog (Marx, 1964; Marx, 1974; Marx, 1978, prema Haralambos i Holborn, 2000) (Marx i Engels, 1950a; Marx i Engels, 1950b; Marx i Engels, 1957; Marx i Engels, 1970, prema Haralambos i Holborn, 2000).

Ideju da (američkim) društvom vlada određena elita u kontekstu rada je držao Cecile Wright Mills koji odbacuje određene marksističke poglede na društvo. Prema njemu, *postoji* određen konflikt između vladajućih klasa i njima podređenima, no možda važnije od toga unutar radnog vremena stavlja se naglasak na sposobnost odnosa s ljudima, a ne na sposobnost odnosa s proizvodima. To je bilo dominantno u tercijarnom sektoru i može se reći da se iz toga razvila „trgovina osobnošću“, tj. akademska postignuća i snalažljivost više nisu bili iznad sposobnosti zaposlenika da komuniciraju s drugim ljudima jer to je ono što uspijeva prodati neki produkt. Slično riječima Marxa, za Millsa tu jest prisutna određena razina alijenacije, ali ona ne dolazi od osobnog iskustva s poslovnim radnjama ili proizvodima koje rukujemo već tzv. „lažne osobnosti“ koju prodajemo kao npr. prodavač u trgovini. U

stvarnosti smo se u toku rada izolirali od sami sebe time što se ponašamo na mjestu rada onakvim kakvim nismo u stvarnosti tj. izvan radnog vremena. Važno je naravno uzeti u obzir i sveopću kritiku konfliktnih perspektiva, naime mnoge od njih su zasnovane na neodređenoj slici toga što pojedinci zapravo rade tj. čime i zašto se nečime bave (ne postoji dokaz da se svi ili čak većina ljudi zapravo osjeća onakvim kakvim ih teorija drži). Marksisti pogotovo znaju zanemariti ljudsku zadovoljenost s radom kojim se zapravo bave, i previše su „sveobuhvaćajne“ u tome što u istu kategoriju stavljaju poslove koji su međusobno previše različiti (Mills, 1951; Mills, 1956; Mills, 1959, prema Haralambos i Holborn, 2000).

S druge strane je funkcionalistički pogled Emila Durkheima koji zamjećuje razliku između pred-industrijskih i post-industrijskih društava. Možda najveća razlika jest da je u prethodnima prisutna tzv. „mehanička solidarnost“ kako ju on naziva; bilo da je pitanje rada ili dokolice, individualni identiteti nisu toliko različiti, uvjerenja i uloge su previše slične, a raznolikost i raspoređenost poslova gotovo pa ne postoji. Ono se mijenja dolaskom industrijalizacije unutar koje dolazi do više poslova, prema Durkheimu više „organa“ koji zajedno surađuju da bi društvo funkcioniralo, time nastajući „organska solidarnost“. Naravno, sama želja prema kojoj se teži zajedničkom cilju podijeljenim radom nije dovoljna. Da bi društvo uistinu bilo funkcionalno potrebna su mu pravila i zakoni koji reguliraju moralni kod. Durkheim je vjerovao da pretjerana podjela rada ipak, zajedno s mnogo ubrzanom ekspanzijom tj. rastom industrijskog društva je imalo priliku stvoriti stanje anomije između mnogim pojedincima. Stanje anomije je osjećaj bezpraznosti stvoren ostvarenjem industrijske/tehnološkog napretka na jedan način koja poništava potrebu za daljnim individualističkim potrebama. Specifičnije, Durkheim kaže kako su ljudska uvjerenja i životna očekivanja prodrmana do same srži u vremenima promjene, nešto s čime se može povući paralela u kasnijim poglavljima na temi pandemije. Što je onda prema Durkheimu bilo rješenje? To bi bilo stvaranje i naglasak na zajedničke ciljeve kojima individualac može težiti i u licu ispunjenja vlastitih, tj. da je prioritet stavljen na ono prethodno što je mnogo drukčije od Marxove radikalne ideje poništavanja kapitalizma (Durkheim, 1938; Durkheim, 1947; Durkheim, 1957; Durkheim i Mauss, 1963, prema Haralambos i Holborn, 2000).

Jedini pogled koji preostaje jest onaj tehnološkog napretka i kako se čovjek u sklopu rada odnosi prema tehnologiji. Prije opisa slobodnog vremena ono je važno ustanoviti jer je tokom vremena čovjekov odnos prema radu pa tako i dokolici znatno promijenjen, možda više nego prije. Među prvim sociolozima koji opisuju rad i radno vrijeme u kontekstu tehnologije novog doba jest Robert Blauner, također se služi pojmom alijenacije gdje radnici npr. tekstilne industrije izražavaju kako osjećaju da nemaju kontrolu nad proizvodima s

kojima rukuju tj. da imaju vrlo malo prostora za manevriranje što Blauner opisuje kao „mehanizacija“ (Blauner, 1964, prema Haralambos i Holborn, 2000).

Možda najvažniji sociolog u kontekstu ovog istraživanja je Shoshana Zuboff, proučavajući utjecaj računala na rad u Americi (Zuboff, 1988, prema Haralambos i Holborn, 2000), rad koji se može povezati s identičnim načinom funkcioniranja mnogo godina kasnije unatoč napretku tehnologije. Zuboff je bila uvjerena da u svojoj srži, nije zapravo računalo to koje je odredilo način rada već je to čovjek (Zuboff, 1988, prema Haralambos i Holborn, 2000). Zuboff (1988), kako je navedeno u radu Haralambosa i Holborna (2000), zamjećuje negativne emocije koje zaposlenici neke kancelarije osjećaju radi manjka fizičke prisutnosti ostalih ljudi sada kada im računalo čini fizičku interakciju gotovo bezpotrebnom. S nestankom nekakve inicijative radnici su se ironično osjećali prekvalificirani za posao koji su morali obavljati uz to što su dodatno imali iskustva s određenim bolovima (npr. iritabilnost, bol u leđima, bol očiju i sl.) (Zuboff, 1988, prema Haralambos i Holborn, 2000).

2.2. Sociološke perspektive slobodnog vremena

Slobodno vrijeme je fenomen koji definira čovjekovo društvo od njegove koncepcije, ali ono se kroz doba postepeno mijenja, pa stoga tako i njegova definicija. Neki to definiraju kao vrijeme koje čovjek ima kada nije u radnom vremenu, služi za relaksaciju, razonodu ili nadomještanje stvari koje inače nema vremena ostvariti unutar radnog vremena. Ono obilježava sva područja društvenog života, počevši od socijalnog, pedagoškog, ekonomskog, političkog, zdravstvenog, komercijalnog i turističkog (Vidulin-Orbanić, 2008).

Vidulin-Orbanić (2008) i Ilišin (1999) to vrijeme nazivaju dokolicom, odnosno to je fenomen koji predstavlja mogućnost čovjekovog izbora prilikom biranja vlastite aktivnosti. Slobodno vrijeme kao koncept, iako uvijek dostupno čovjeku, realizira se za vrijeme industrijske revolucije. Prije nego što je civilizacija došla do post-modernih izuma potrošnje slobodnog vremena, za devetnaesto stoljeće ono je, bivajući odijeljeno od radnog vremena (Ilišin, 1999), bilo potrošeno unutar prostora kao što su narodne i pučke knjižnice, ili pak sportske aktivnosti poput bicikliranja i tomu slično (Vidulin-Orbanić, 2008). Sredinom dvadesetog stoljeća ono se mijenja s naglaskom na obitelj i školu (Vidulin-Orbanić, 2008). Razvitak različitih medija okupirao je slobodno vrijeme starijih i mladih izvan i unutar njihovih kućanstava. Pojavom televizora i ostalih uređaja relevantnost stavki poput knjige se nije smanjila, no slobodno vrijeme van radnog vremena je sada bilo mnogo raznovrsnije s televizorom u masovnom iskoraku od ostalih formi provođenja slobodnog vremena (Castells, 2000).

Slobodno vrijeme je vrlo promjenjiv koncept, barem unutar društveno-političkog konteksta, ono nije uvijek bilo pristupačno svakoj klasi kroz sva doba, štoviše kao vrijeme odvojeno od radnog egzistiralo je isključivo u višim krugovima društva. Plenković (2000, prema Antolčić, 2016) dijeli sveukupno vrijeme na komponente rada, „dokolice“ i stvaralaštva. Ovo je važno istaknuti jer ono sačinjava čovjekovo cijelo vrijeme, predstavlja određeni ciklus vremena od kojeg se sastoji vrijeme koje posjedujemo. Radno vrijeme je ono čemu se čovjek posvećuje kako bi zaradio za osnovne životne stavke, „dokolica“ je vrijeme unutar kojeg se čovjek odmara od zamora radnog vremena, no ono što malo znanstvenika spominje, a ipak je važno jest stvaralaštvo kojim čovjek otkriva nove spoznaje radi poboljšanja vlastitog opstanka na Zemlji.

Uzimajući prvu stavku od navedene tri po redu, rad je dominirao društvom od samih početaka, nešto čemu je čovjek *morao* poistovjećivati vlastito vrijeme radi preživljavanja počevši od samih sakupljačkih društava (Plenković, 2000 prema Antolčić, 2016). Od primitivnih sakupljačkih društava dolazimo do doba antike gdje je opći cilj čovjeka bio ustanoviti ravnotežu između radnog i slobodnog vremena radi boljitka vlastitog duha (Previšić, 2000, prema Antolčić, 2016). No slobodno vrijeme je tada bilo dostupno samo individualcima višeg statusa, dolaskom do feudalnih društava ono se ne mijenja, a ne mijenja se ni za vrijeme renesanse (Janković, 1973 prema Antolčić, 2016). U tome smislu bilo je važno istaknuti donekle cjelovitu povijest slobodnog vremena jer ono ne postaje u cijelosti dostupno prosječnom čovjeku dok napredak tehnologije nije nastupio kako bi olakšao mukotrpan rad (Previšić, 2000 prema Antolčić 2016), te zapravo stvorio okvir vremena unutar dana koje čovjek ima za sebe.

Uzimajući u obzir različite načine provođenja slobodnog vremena, televizor je samo jedan od njih. Možemo ga vidjeti kao čovjekovu želju za odmorom gdje ju gledamo u ležećem stanju kako bismo obnovili snagu. Mnogi upravo zaspu pred televizorom upravo radi želje za opuštanjem od napora radnog vremena (Vidulin-Orbanić, 2008). Televizor nije jedina forma opuštanja unutar slobodnog vremena, ono se također očituje u čitanju knjiga, možda joge ili nečega sličnog. Ilišin (1999) uz odmor ubraja i zabavu i razvoj ličnosti kao ključne stavke slobodnog vremena. Pod posljednje dvije stavke možemo razumijevati više stvari, jer naravno mnogo stvari izgrađuju ličnost pojedinca. Neke od tih stavki podrazumijevaju aktivnosti poput sporta, učešća u kulturnim aktivnostima (Vidulin-Orbanić, 2008) ili druženja s vršnjacima (Ilišin, 1999).

3. MLADI, SLOBODNO VRIJEME I PANDEMIJE COVID-19

3.1. Društvena kategorija mladih srednjoškolaca

Prilikom definiranja kategorije mladih, specifičnije „srednjoškolaca“, u kontekstu ovog istraživanja moramo definirati školu. Škola je ustanova u kojoj pojedinci provode polovinu dnevnog vremena, od prvog do petog dana u tjednu. U statistici, smatramo ju ustanovom koja na jednoj lokaciji prati određeni nastavni program, s učenicima raspodijeljenim unutar razrednih odjela (Vdović i sur., 2018). Iako ono varira, srednjoškolsko obrazovanje je trajanja u prosjeku od 1 do 5 godina gdje ovisno o odabiru srednje škole, učenicima se nudi mogućnost izlaska na tržište rada ili nastavljanja obrazovanja na višoj razini. Kada dovodimo u pitanje moguće izbore srednjih škola, ovisno o nastavnom planu i programu, imamo: umjetničke škole, industrijske i obrtničke škole, tehničke i srodne škole, te gimnazije (Vdović i sur., 2018).

Dobna skupina kojoj srednjoškolci pripadaju jest od 14 do 19 godina. Dio njihovog identiteta jest priprema za tržište rada (Ilišin, 2011) unutar „radnog“ tj. školskog vremena. Ono što ih stavlja u tu dobnu skupinu je njihov pogled na dokolicu i upravo ono kako odlučuju provoditi svoje slobodno vrijeme, naime tu je zamjetna prisutnost određene razine odgovornosti ali i slobode da se usmjere na izvan-školske aktivnosti zbog manjka obveza koje su prisutne unutar njihovih života. Usmjerenost prema slobodnom vremenu u većem omjeru kod srednjoškolaca može biti usko povezana s njihovom nesigurnošću u svezi s bliskom budućnosti (Dragun, 2012), stavljajući stoga prioritet na same sebe, a ne kulturni doprinos društvu putem slobodnih aktivnosti (Vidulin-Orbanić, 2008). Dragun (2012) također ističe zamijećenu količinu izjava o nepolitičnosti od strane mnogih mladih, želeći se isključivo fokusirati na poboljšanje vlastite karijere što se može povezati sa zamijećenom razlikom između osobnog i društvenog optimizma/pesimizma u radu (Ilišin, 2011).

Srednjoškolci su možda najzanimljivija „društvena skupina“ jer su na prijelazu između manjka odgovornosti mladosti, te ulaska u život odraslih (Ilišin, 2011). Vrijeme provedeno u srednjoj školi predstavlja važnu prekretnicu u životu mnogih mladi. Popović (2021) na ovu definiciju još dodaje da je adolescentno doba ono s mnogo poteškoća s kojima se ta specifična dobna skupina suočava uz dodatno razdoblje pandemije. Adolescenti posjeduju određenu želju pronaći pojedince slične njima, tragaju za odgovorima, za prijateljima i oslanjaju se na iskustva stvorena od strane onih koji su mnogo stariji i uspješniji tzv. „influenceri“ (Popović, 2021).

3.2. Slobodno vrijeme mladih

Slobodno vrijeme mladih današnjice od velike je važnosti za budućnost društva. Način na koji mladi odluče provoditi vlastito slobodno vrijeme određuje njihove buduće navike i odnos prema vlastitom vremenu u aktivnostima koje ih očekuju nakon srednje škole. Tako će se pravilno raspoređivanje slobodnog vremena reflektirati prilikom organiziranja rasporeda kada postanu odgovorne osobe. Također, pravilno osmišljeno slobodno vrijeme koje je raznoliko i ispunjeno različitim aktivnostima je važno za razvijanje sposobnosti koje mogu biti usko vezane uz buduće poslove (Vidulin-Orbanić, 2008).

Kao što je to navedeno u definiranju samog slobodnog vremena, postoji mnogo načina provođenja slobodnog vremena, na što također utječe društvena okolina. S razvitkom tehnologija, slobodno vrijeme mladih postaje sve ispunjenije različitim formama medija, no kao što je to Castells (2000) opisao, s razvitkom medija u dvadesetom stoljeću, druge moguće opcije koje sačinjavaju razonodu mladih nisu postale isključene tehnološkim naprecima. Tako je evidentno da se mladi još uvijek bave sportom, glazbom, umjetnošću i sl.

Vidulin-Orbanić (2008) je ustanovila da mladi najviše vole baviti aktivnosti s vlastitim vršnjacima i sve što potiče zabavu dok nisu skloni intelektualno zahtjevnim aktivnostima neke od najmanje kada razmatramo načine provođenja slobodnog vremena.

Čitanje knjiga nije možda prvi odabir u provođenju vremena mladih (Dragun, 2012), ali njegova važnost još uvijek čini osnovne elemente naše naobrazbe koji istovremeno utječu na naše ponašanje (Jerovšek, 1969), tj. na oblikovanje naše ličnosti (Ilišin, 1999). Jerovšek (1969) ističe načine na koje čitanje utječe na čovjeka. Ono čini naš rad boljim, bogati psihičko i moralno stanje uma, obogaćuje motiviranost i možda najvažnije, jest veće vrednovanje naobrazbe što vodi prema širem i većem obrazovanju. Iako je posljednja stavka rijetkost kod post-moderne mladosti (Vidulin-Orbanić, 2008), osobito kod srednjoškolaca, ne može se govoriti o neučinkovitosti lektire npr. prilikom motivacije učenika da u slobodnom vremenu sam potraži više književnog materijala.

Na drugom spektru nalaze se elektronički mediji. Više je puta istaknuto kako su novi mediji zavladaali današnjim slobodnim vremenom, posebno onim mladih. Nije nikakvo iznenađenje da televizija zauzima glavninu vremena. Ujedno možemo reći da televizija pomaže bržoj socijalizaciji mladih (Antolčić, 2016). No ona nije tu kako bi zamijenila roditelje, ali tv program nudi objašnjenja na neke odgovore koje inače ne bi dobili, pa se stoga to može nazvati „besplatnim“ oblikom edukacije jer se televizija naravno plaća, ali mladi možda izvlače više iz toga nego iz drugih izvora. Antolčić (2016) nastavlja o pozitivnim

čimbenicima interneta. Informacijsko doba je zasigurno doprinijelo dostupnosti zabavnog/“rekreacijskog“/relaksirajućeg sadržaja koje je dostupno mladima.

Negdje između čitanja i provođenja vremena na internetu ili pred televizorom jest druženje s vršnjacima (Vidulin-Orbanić, 2008; Dragun, 2012). No ono ne isključuje bilo prethodne medije, stoga nije začuđujuće da je jedna od najdražih aktivnosti uopće, provođenje vremena s vršnjacima. Brojni su razlozi zbog kojih mladi provode slobodno vrijeme s vršnjacima, a jedan od njih je zasigurno traženje novih iskustva (Vidulin-Orbanić, 2008). Drugi je osjećaj povezanosti i osjećaj potrebe za komunikacijom s nekim za koga smatramo da nas razumije. Antolčić (2016) tvrdi kako želja za provođenjem slobodnog vremena, osobito s prijateljima, potječe iz obitelji i organizacije zajedničkih slobodnih aktivnosti kao što su izleti, odlasci u kina, šetnje, i sl. Ubrzana urbanizacija prostora oko nas stvara drukčije izbore slobodnih aktivnosti poput odmarališta, izletišta, centara kulture i sl. Ilišin (1999) i Antolčić (2016) govore o kvalitetnom provođenju slobodnog vremena kod mladih, tj. da je poželjno da ono bude kvalitetno jer prekomjerna prepuštenost samima sebi može rezultirati razvijanjem nepoželjnih načina provođenja slobodnog vremena.

Istraživanje Mlinarević (2004) nudi dodatne poglede na načine provođenja slobodnog vremena srednjoškolaca. Rezultati upućuju na četiri faktora a svaki od njih ima zasebne aktivnosti što ih nadalje dijeli na različite životne stilove (Mlinarević, 2004).

- Prvi faktor sadrži varijable poput: čitanje knjiga, šetnje i izleti, kino, izvan nastavne aktivnosti, galerije i muzeji, razni tečajevi, kazalište, sajmovi i prezentacije, snimanje i fotografiranje između ostalog. Prvi faktor sadržava komponente koje sačinjavaju tzv. „elitni stil“ provođenja slobodnog vremena i mnoge od ovih radnji se mogu nazvati intelektualnim radnjama.
- Drugi faktor sadrži varijable koje više usmjerene prema rasonodi, tj. jednostavnoj zabavi koja za razliku od elitnog stila, neće bitno oblikovati njihovu budućnost, barem ne odviše pozitivno, a varijable su: kafić i bistro, disko, telefoniranje i sms, televizija i video, spavanje i izležavanje, tulum i zabave, koncerti i sl. „Hedonistički stil“ predstavlja drugi faktor koje je za ono doba, a možda i dan danas, opće prihvaćen način provođenja slobodnog vremena. Dodatno je opisan u istraživanju Tomić-Koludrović i Leburic (2002, prema Mlinarević (2004), da mladi hedonističkog stila provođenja vremena, teže radosti života, materijalnom blagostanju a na prvom mjestu im je fizički izgled. Treći faktor se odnosi na više fizički aktivne srednjoškolce, tj. na tzv. „sportske tipove“ koji su prema istraživanju Mlinarević ujedno i humanitarno

nastrojeni. Ovome su pridružene varijable: sportske priredbe, rekreativan sport, humanitarni rad, društvene igre, aktivan sport, i sl.

- Treći faktor stvara „sportsko-rekreativni stil“ koji za razliku od hedonističkog stila, obogaćuje slobodno vrijeme srednjoškolaca koji ne traže obogaćenost duha već dobru raspoloženosť kroz fizičku aktivnost i ono pozitivno utječe na njihov razvoj osobnosti, također doprinosi boljem životnom stavu i socijalizacijskoj kompetenciji. Istraživanje Paynea i suradnika (2013) iznosi vlastite činjenice na temu sporta kao provođenja slobodnog vremena. Iznose kako je sport iznimno popularan među djecom, te da se prema njihovom tumačenju ono smanjuje kroz adolescentnost ako je ono dio slobodnog vremena.
- Četvrti faktor sadrži: obiteljske poslove, tradicijske igre, narodnu glazbu, crkvu, internet i sl. Mlinarević (2004) ga naziva „tradicionalno-(ne)konvencionalni stil“. Ono je možda zato jer u sklopu uobičajenih aktivnosti, tj. onih koje bi smo očekivali da su standard a prisutne među srednjoškolarcima ujedno sadržavaju i kompjutorske igre što ih čini nekonvencionalnim. Iako se može diskutirati o konvencionalnosti ili nekonvencionalnosti interneta s obzirom na to koliko je postao standardni dio uporabe, ono služi za zabavu koliko i za komunikaciju. Unatoč tomu, ovaj stil predstavlja održavanje tradicionalnih vrijednosti (Mlinarević, 2004).

Nadovezujući se na uporabu interneta, istraživanje Carević, Mihalić i Sklepić (2014) govori o samoj ovisnosti internetske uporabe, iako nas u ovom slučaju više zanima kako i koliko ga zapravo srednjoškolci upotrebljavaju. Od otprilike 200 ispitanika, njih 60 tjedno provodi više od četrdeset sati na internetu, s time da ih većina pristupa internetu od kuće. U godini kada srednjoškolci nisu bili prisiljeni provoditi više vremena, mnogo ih se izrazilo kako *nisu* zanemarili društveni život radi interneta, te ih se više od polovice izjasnilo da ne provode više vremena na interneta nego u (fizičkom) društvu prijatelja. Ujedno ih se više od polovice izrazilo da im internet pomaže prilikom učenja (Carević, Mihalić i Sklepić, 2014), no istraživanje ne navodi je li u pitanju neformalno ili informalno učenje. Vrlo lako je danas doći do informacija koje bi neki srednjoškolac nevezano uz obrazovni kurikulum mogao istražiti, što postavlja ovo pitanje u kasnijim poglavljima unutar konteksta pandemije. Carević, Mihalić i Sklepić ističu kako je 2014.-e godine, najviše srednjoškolaca sudjelovalo na društvenoj mreži poput Facebooka i zanimljivo je istaknuti češću uporabu interneta za igranje igrica od strane muškog za razliku od ženskog spola (Carević, Mihalić i Sklepić, 2014).

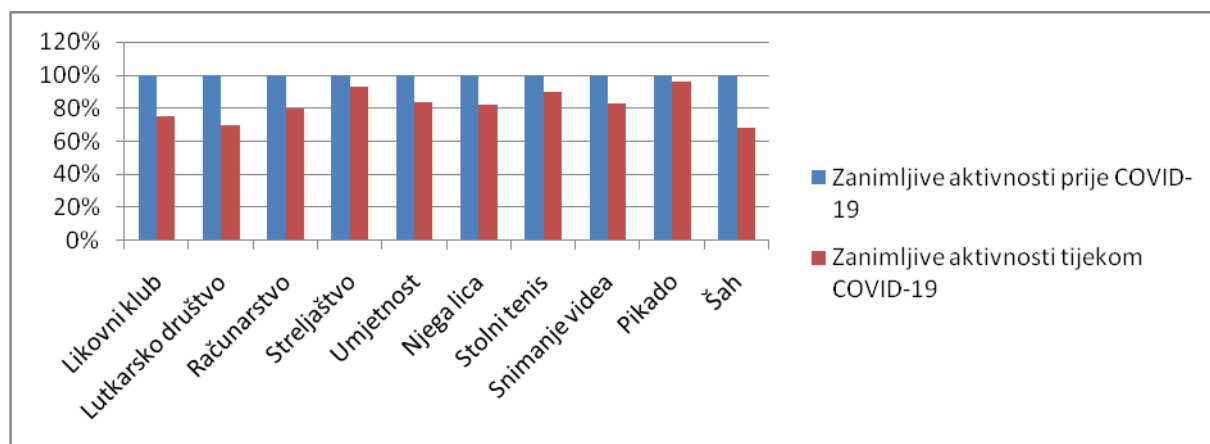
Önal i Tanık Önal (2020) su istraživali pretjeranu uporabu mobitela. Rezultate ističemo iz razloga što se odnose na dio radnog i slobodnog vremena mladih. Istraživanje je provedeno na području Turske i utvrđeno je da mladi više sati provode na mobitelima. Ispitanici su imali nabrajali brojne razloge korištenja mobitela kao što su primjerice: održavanje kontakata s prijateljima, obitelji ili bavljenje različitim hobijima. Jedan ispitanik ističe najčešću uporabu whatsapp radi komunikacije s prijateljima, dok drugi ispitanik tvrdi da koristi mobitel s namjerom posjećivanja društvenih mreža poput facebooka, instagrama i twittera. Još jedan ispitanik tvrdi da uz korištenje whatsapp voli upotrebljavati mobitel radi slušanja glazbe dok neki navode kako su također upotrebljavali mobitel radi pisanja zadaće (Önal i Tanık Önal, 2020).

3.2. Slobodno vrijeme u doba pandemije COVID-19

COVID-19 tj. koronavirus 19 je virusna bolest koja do sada nikada nije bila identificirana unutar ljudskog tijela. Nastala je u gradu Wuhanu, te neposredno nakon afirmiranja egzistencije virusa WHO (World Health Organisation) ju je proglasilo pandemijom. Za Hrvatsku, koliko i za druge zemlje, ono je značilo drastične promjene u načinu funkcioniranja za koje mnogi možda nisu bili spremni, škole su npr. počele provoditi edukaciju putem televizijskih programa pod eksperimentalnim programom nazvan „škole za život“, dok su druge ustanove, što je uključivalo srednje i institute viših obrazovanja, nastavili prenositi nastavu „virtualnim putem“ (Zoom, Google Meet) ili preko društvenih mreža (Bistrić, 2020). Kako god, prema Vladi Republike Hrvatske jedina zaštita u početku je bilo redovito pranje/dezinficiranje ruku, ne diranje nosa, očiju, usta i naravno držanje distance od barem dva metra (KORONAVIRUS. HR, 2020 navedeno u Bistrić, 2020).

Sve do sada opisano je unutar konteksta gdje pandemija nije prisutna. Slobodno vrijeme kao koncept, iako prisutan unutar okvira koji bi omogućavali interakciju bez zaraze je u dobrom dijelu ovisio o interakciji koja bi zapravo riskirala zarazu. Počelo se postavljati pitanje kako će se mladi nositi s novom situacijom sada kada ne mogu izlaziti vani i možda otići u posjet svojim bližnjima, svojim prijateljima, a također nisu mogli odlaziti ni na mjesta poput kina, kazališta, šetališta ili kina (Bistrić, 2020). Ukoliko aktivnosti slobodnog vremena nisu bile upotpuno spriječene ili ukoliko su mjere unutar pandemije covid-19 popustile, onda su se sigurno počele manje prakticirati kao što je evidentirano u podacima prikupljenim u istraživanju od Kurbos (2022) na području Učeničkog doma Liziku Jančar:

Tablica 1. Sudjelovanje u interesnim aktivnostima prije i tijekom virusa COVID-19
(prilagođeno prema Kurbos, 2022).

U potrazi za iskustvima mladih za vrijeme pandemije, istraživanja ukazuju na pozitivna iskustva kod provođenja slobodnog vremena za vrijeme *lockdown*-a. Mladi su sada prepušteni sami otkrivati zanimacije koje su možda zaboravili ili kojima se nisu mogli posvetiti unutar uobičajenoga rasporeda. Onești (2020) je jednog dana shvatila koliko je postala zagubljena u stvarima oko pripreme škole da je zaboravila na aktivnost koja je raduje poput izrade origamija; ono stimulira kreativnost i smisao ljepote, te je sigurno vrijedna truda. Počela se baviti pisanjem dok se prisjećala stvari koje su je nekoć veselile. Onesti i Caracal (2020) su se odlučili posvetiti gledanju dokumentaraca, slušanju više Ted Talk-a i učenju stvari koje su joj interesantne, a o kojima ne zna mnogo. Također je posjetila nekoliko muzeja putem virtualnog prostora na njihovim internetskim stranicama, a isto vrijedi za gledanje predstava.

Uzimajući ove dvije učenice za primjer zamjećuje se kako je slobodno vrijeme gotovo u cijelosti, ako ne i u potpunosti, premješteno unutar virtualnih prostora. Nekima to ne smeta, no nekima možda još više od toga smeta činjenica da ne mogu pristupiti aktivnostima fizičkom prisutnošću. To je jedna od stavki ustanovljena u istraživanju autora Kurbos (2022). Mnogo učenika je prijavilo kako fizičke aktivnosti u kojima im je bilo dopušteno sudjelovati više nisu nešto u čemu participiraju zbog nošenja maski, osjećajući da ih mjere fizički i psihički opterećuju, te da im je sloboda uskraćena.

Istraživanje Karin, Nonković i Gotovac (2022) na području Splitsko-dalmatinske županije (s dobnim razredom od nula do sedamnaest godina) zabilježeno je oko osamdeset tisuća slučajeva zaraze virusom, što je zapravo oko četrnaest posto. Statistički podaci su važni, kako bilježe u uvodnom dijelu, jer je mnogo djece na globalnoj skali opisano kao asimptomatska prema virusu s manjim rizikom od ozbiljnog oboljenja za razliku od starije

populacije. Smatraju da su adolescenti (koliko i druga djeca) vrlo teško zahvaćeni razvijanjima COVID-19 virusa. Nagla promjena načina življenja im je uskratila potrebnu fizičku aktivnost u nečemu što je možda najvažnije u razdoblju rasta. Povećan je broj sati ispred monitora kao broj sati sna. Ujedno voće i povrće više nije bilo toliko zastupljeno u njihovom jelovniku što je dodatno utjecalo na njihov rast i razvoj (Karin, Nonković i Gotovac, 2022). Sve ovo utjecalo je na provođenje slobodnog vremena.

Autori Rossi, Behme i Breuer (2021), proveli su značajan broj studija unutar SAD-a, Europe i Oceanije. Njihovi rezultati ukazuju na značajan pad fizičke aktivnosti u 57 (jedna studija bi bila ekvivalentna jednom zasebnom prikupljanju podataka), porast u njih četiri, nikakvu promjenu unutar šest i miješane rezultate unutar osam istraživanja. Navode nekoliko faktora koji bi mogli biti uzroci povećanja fizičke aktivnosti počevši od onih koji ukazuju na razdoblja kada nisu pohađali nastavu ili su jednostavno radi pandemije imali više vremena za to. Za neke, povodi fizičkim aktivnostima su bili obitelj, činjenica da se park nalazi u blizini, poticaj od strane roditelja i posjedovanje ljubimca poput psa. S druge strane postoje suprotni faktori koji su sprječavali fizičke aktivnosti adolescenata unutar slobodnih vremena kao što su: starija dob roditelja, restrikcije COVID-19, (nezgodno) mjesto življenja, konflikt unutar obitelji i samo raspoloženje. U raspravi nadodaju da su mnoge sportske organizacije, sportski programi i sl. bili u nemogućnosti funkcionirati za vrijeme COVID-19, s time da postoji mnogo mladih koji nisu mogli participirati ni da su htjeli zbog mjesta življenja (npr. prenapučeni gradski prostori). Istraživači pak ističu da se među svim grupama zamjećuje najveći manjak aktivnosti kod pripadnika ženskog spola, te činjenica da su adolescenti i starije dobne skupine općenito mnogo više bile zahvaćeni ovim problemom i prije početka pandemije. Postoji šansa da s godinama oslonjenost na rutinu postane previše ključna u svakodnevnom funkcioniranju da bi se toga odrekli (Rossi, Behme i Breuer, 2021), što dodatno šteti. Istraživači smatraju da bi prominentnije figure trebale promicati fizičku aktivnost koja je znatno otpala za vrijeme COVID-19 pandemije (Rossi, Behme i Breuer, 2021).

Kharel i suradnici (2022) su proveli istraživanje kroz nekoliko država, a jedna studija uključuje i Hrvatsku. U istraživanjima se pokazuju da, za razliku od možda prethodno navedenih u nekim državama, slično je primijećen pad u fizičkim aktivnosti dok je u nekima ostao isti. U svim studijama navode kako je provođenje vremena ispred ekrana povećano za vrijeme samo izolacijskog razdoblja COVID-19 pandemije. Roditelji morali raditi od kuće i vjerojatno su sugerirali djeci da se bave nečim, u ovom kontekstu boravku ispred ekrana. Bilježi se promjena u trajanju i načinu spavanja tj. mnogo adolescenata je kasnije išlo spavati

i zbog toga se kasnije ustajalo, što je zabilježen kao mogući problem (iako dio slobodnog vremena) radi težeg povratka normalni kada se period samoizolacije prekinuo (Kharel i sur., 2022).

Za neke mlade, naučne aktivnosti su ih (tokom COVID-19 pandemije) toliko iscrpile da jednostavno nisu imali energije kako napustili kuću ni kada su to mogli (Branquinho i sur., 2021). Istaknuto je kako je nekim adolescentima bilo vrlo teško naći sigurne aktivnosti i zapravo oni koji su prakticirali individualne aktivnosti su bili najmanje pogođeni (Branquinho i sur., 2021), no bez obzira na spol za neke koji ozbiljno shvaćaju svoju odgovornost, nije bilo vremena zbog povećanog opsega posla kojeg su imali unatoč samoizolaciji. Za Branquinho i suradnike (2022) školski sustavi nisu se imali vremena pripremiti i prilagoditi vlastitu nastavu što je možda za neke između ostalog imalo negativan utjecaj na slobodno vrijeme (Branquinho i sur., 2021).

Prijatelji su nešto bez čega većina mladih ne može funkcionirati, zapravo vrlo visok dio socijalne kompetencije se stječe unutar prijateljstava kroz tzv. proces sekundarne socijalizacije među vršnjacima. Adolescenti su najbolje raspoloženi unutar prijateljskog okruženja (Berk, 2008, prema Faltak i sur., 2021), tim interakcijama ujedno i čine vlastite socijalne vještine toliko boljim kao izražavanje osjećaja, ideja i sl. Neka istraživanja su upućivala na stanje COVID-19 kao uzroka stresa kod adolescenata. Ovdje se navodi zabrinutost adolescenata za svoj socijalni status ili možda prihvaćenosti zbog odsutnosti izravne interakcije s prijateljima što je ujedno moglo dovesti i do gorih mentalnih problema (Ellis i sur., 2020., prema Faltak i sur., 2021). Tome su pripomogle internetske mreže kao balans održavanja dobrog mentalnog zdravlja što znači da su i adolescenti tj. praktički svi mladi imali znatno povećanu uporabu društvenih mreža (pisanje poruka, video pozivi). Faltak i suradnici (2021) ukazuju na istraživanje Sherman i suradnika (2013), koje je otprilike sedam godina prije početka pandemije u RH ustanovilo da bez obzira na oblik komunikacije, bilo da se ona odvija uživo, putem audio poziva, video poziva ili sl. zapravo nije zabilježen pad u odnosu na video pozive kao iznimno dobru alternativu osobito u vrijeme pandemije. Uz video pozive kao oblik provođenja slobodnog vremena, autori navode i čitanje po jedne knjige tjedno u svrhu „online book club-a“, gdje jedna osoba po odabiru vodi nastavu, organizaciju filmske večeri gdje se uz određeni raspored mogu gledati filmovi preko online aplikacije (koja dopušta grupno gledanje), igranje društvenih igara „online“. Organiziranje „online“ učenja preko društvenih platformi/komunikacijskih aplikacija također može biti vrlo produktivan način provođenja slobodnog vremena u svrhu obogaćivanja znanjem ali ujedno i obrade gradiva koje će se možda naći u testovima (Faltak i sur., 2021).

4. METODOLOŠKI I EMPIRIJSKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA

4.1. Cilj istraživanja

Namjera je ukazati na oblike provođenja slobodnog vremena mladih unutar razdoblja COVID-19 pandemije s naglaskom na prepoznavanje i analizu promjena u uobičajenom okruženju slobodnog (i radnog) vremena srednjoškolaca.

Cilj samog istraživanja je bilo preispitati kako tj. na koje načine su mladi provodili slobodno vrijeme tijekom pandemije. Sukladno tomu postavljeni su posebni ciljevi koji teže:

1. utvrditi je li se udio slobodnog vremena srednjoškolaca povećao tijekom pandemije,
2. jesu li srednjoškolci više vremena provodili u zatvorenom,
3. koje su aktivnosti provodili za vrijeme pandemije,
4. koliko je COVID-19 utjecao na njihovo mišljenje o vlastitom slobodnom vremenu,
5. te utvrditi razlike između provođenja slobodnog vremena uslijed *online* nastave kod muškog i ženskog spola.

4.2. Hipoteze istraživanja

Uz ciljeve postavljene su i hipoteze istraživanja:

H1: srednjoškolci su imali više slobodnog vremena tijekom pandemije,

H2: veći je udio srednjoškolaca koji provode vrijeme u zatvorenom nego na otvorenom,

H3: srednjoškolci su tijekom pandemije više slobodnog vremena provodili uz računala i tehnologiju, nego bavljenjem tjelesne aktivnosti,

H4: postoji razlika u načinu na koji muškarci i žene provode vlastito slobodno vrijeme uslijed online nastave.

4.3. Metoda istraživanja

Istraživačka metoda je anketa, kojom su se *online* nastojale prikupiti stavova i mišljenja ispitanika o provođenju slobodnog vremena u vrijeme pandemije. Anketa je provedena tijekom kolovoza 2022. godine putem Google Forms.

4.4. Mjerni instrument

Anketni upitnik od 19 pitanja konstruiran je na način kako bi se ispitali postavljeni ciljevi i hipoteze. Gotovo sva pitanja bila su zatvorenog tipa, uz manji broj otvorenih unutar kojih se tražilo da ispitanici opišu slobodne aktivnosti.

4.5. Istraživački uzorak

Istraživačkim uzorkom obuhvaćeni su srednjoškolci na području Splita, 1% u dobi od 14 do 19 godina što je rezultiralo brojkom od 115,91~116 (Državni zavod za statistiku [DŽS], 2021). Uzorak je prikupljen postavljanjem anketnog linka unutar društvenih mreža (WhatsApp, Facebook, Twitter, Reddit).

5. SLOBODNO VRIJEME SREDNJOŠKOLACA U SPLITU

5.1. Strukturalna obilježja

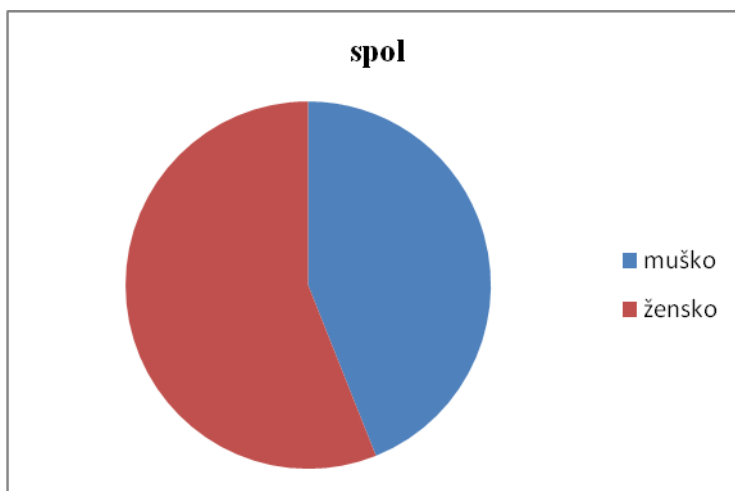
Prvim nizom pitanja bilo je važno utvrditi neke od sociodemografskih i socioekonomskih značajki ispitanika. Niz pitanja uključuje: spol, dob, mjesto stanovanja, tip srednje škole i mjesečnog iznosa novca kojim raspolažu.

Unutar uzorka gotovo je ravnomjerna raspodjela muškog i ženskog spola (Tablica 2. i Grafički prikaz 2.), te dobnih skupina (Tablica 3. i Grafički prikaz 3.).

Tablica 2. Spol

	f	%
muški	51	44,0
ženski	65	56,0
ukupno	116	100,0

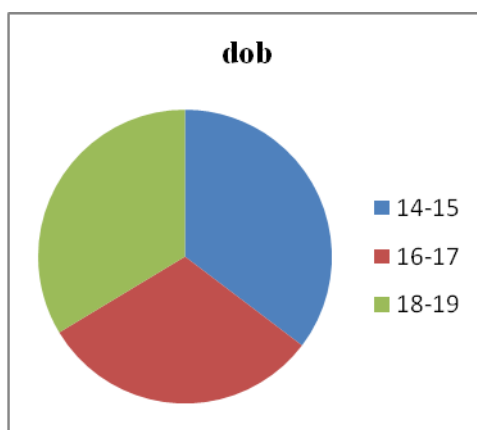
Grafički prikaz 2. Spol

Tablica 3. Dob

	f	%
14-15	41	35,3
16-17	36	31,0
18-19	39	33,6
ukupno	116	100,0

Grafički prikaz 3. Dob

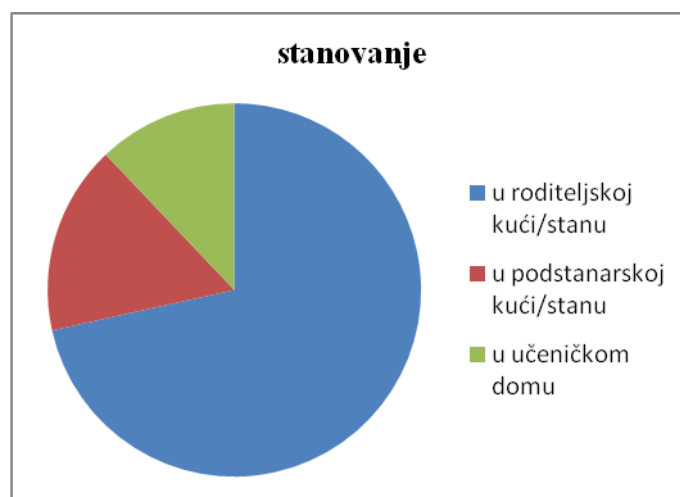

U odnosu na stanovanje 71,6% ispitanika živi u roditeljskoj kući/stanu, a mali udio od 16,4% u podstanarskoj kući/stanu i 12,1% u učeničkom domu (Tablica 4. i Grafički prikaz 4.).

Tablica 4. Stanovanje

	f	%
u roditeljskoj kući/stanu	83	71,6
u podstanarskoj kući/stanu	19	16,4
u učeničkom domu	14	12,1
Ukupno	116	100,0

Grafički prikaz 4. Stanovanje

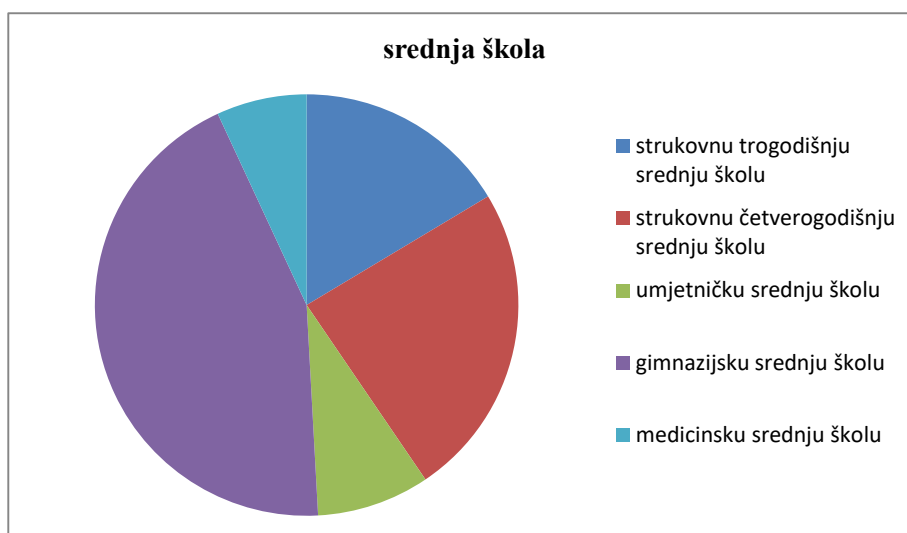

Njih 44% pohađa gimnaziju, 24,1% četverogodišnju strukovnu školu, 16,4% trogodišnju strukovnu školu, 8,6% u umjetničku srednju školu i 6,9% medicinsku srednju školu (Tablica 5. i Grafički prikaz 5.).

Tablica 5. Srednja škola

	f	%
strukovna trogodišnja srednja škola	19	16,4
strukovna četverogodišnja srednja škola	28	24,1
umjetnička srednja školu	10	8,6
gimnazijska srednja školu	51	44,0
medicinska srednja školu	8	6,9
ukupno	116	100,0

Grafički prikaz 5. Srednja škola

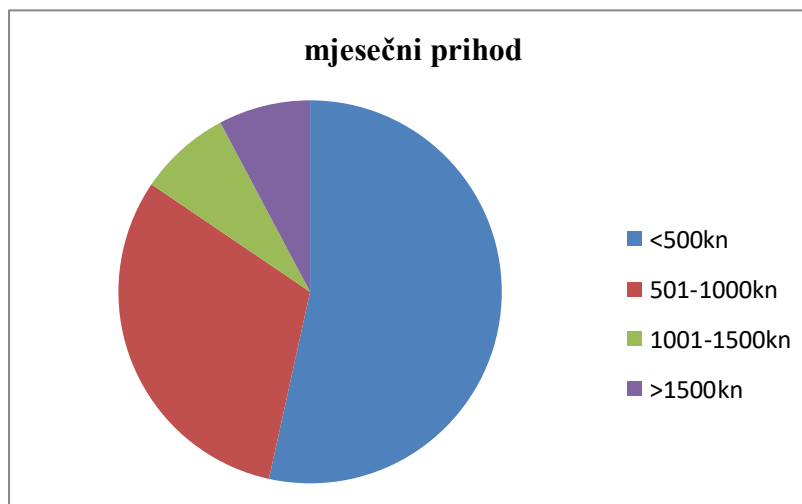

Najviše ispitanika raspolaže s manje od 500 kn mjesečno (53,4%), slijede oni koji imaju između 501-1000 kn (31%), dok njih 7,8% raspolaže s 1001- 1500 kn odnosno iznad 1500 kn. (Tablica 6. i Grafički prikaz 6.).

Tablica 6. Mjesečni prihod

	f	%
<500kn	62	53,4
501-1000kn	36	31,0
1001-1500kn	9	7,8
>1500kn	9	7,8
ukupno	116	100,0

Grafički prikaz 6. Mjesečni prihod

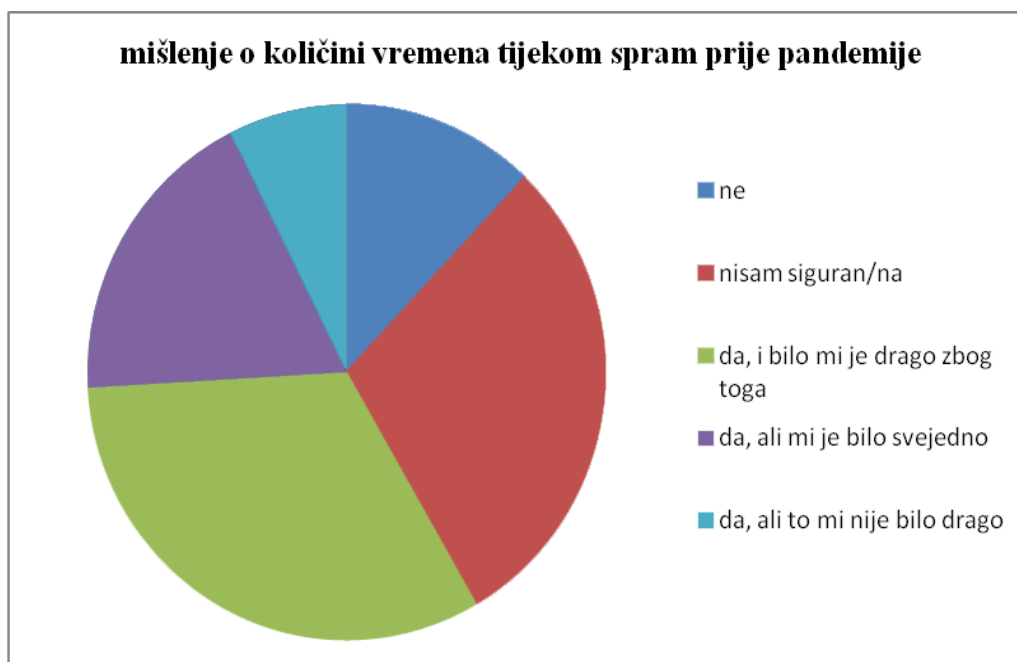
5.2. Radno vrijeme (suprotno slobodnom vremenu)

Rezultati 14., 8., 9. i 10.-og pitanja ujedno objašnjavaju prvu hipotezu. „Jeste li za vrijeme pandemije imali više vremena nego prije“, 30,2% ispitanika smatra da su imali više vremena te im je štoviše bilo drago zbog toga. Njih 27,6% nisu sigurni, 17,2% kaže da su imali više vremena, ali da im je bilo svejedno, 13,8% smatraju da su imali više vremena, ali im to nije pružalo zadovoljstvo, te 11,2% smatra da nije imalo više slobodnog vremena za vrijeme pandemije (Tablica 7. i Grafički prikaz 7.).

Tablica 7. Porast količine slobodnog vremena ispitanika tijekom pandemije u odnosu na „prije“

	f	%	valjani postotak	kumulativni postotak
Ne	13	11,2	11,2	11,2
nisam siguran/na	32	27,6	27,6	38,8
da, i bilo mi je drago zbog toga	35	30,2	30,2	69,0
da, ali mi je bilo svejedno	20	17,2	17,2	86,2
da, ali to mi nije pružalo zadovoljstvo	16	13,8	13,8	100,0
Ukupno	116	100,0	100,0	

Grafički prikaz 7. Porast količine slobodnog vremena ispitanika tijekom pandemije u odnosu na „prije“

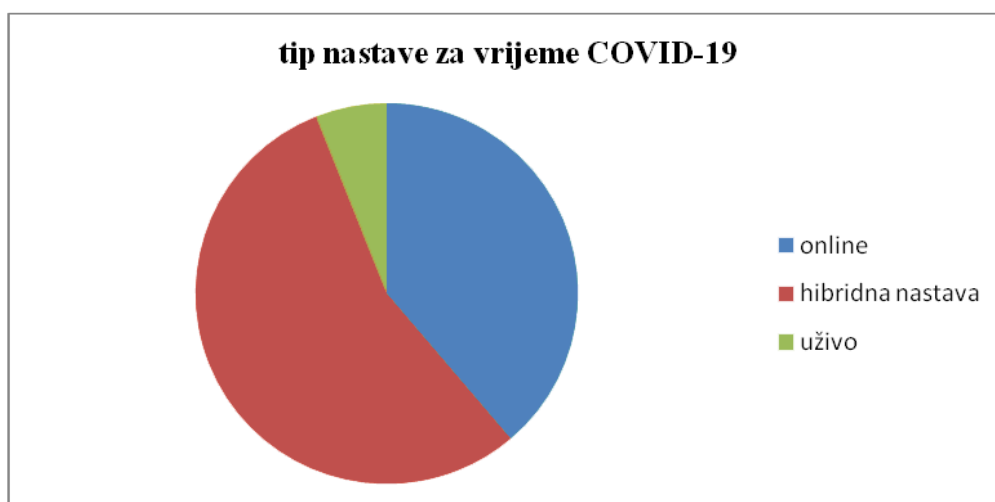

Njih 55,2% je imalo hibridnu nastavu, 38,8% uglavnom online i 6% tvrde kako su imali uživo (Tablica 8. i Grafički prikaz 8.).

Tablica 8. Tip nastave za vrijeme COVID-19 (2020 do 2022)

	f	%	valjani postotak	Cumulative Percent
online	45	38,8	38,8	38,8
hibridna nastava	64	55,2	55,2	94,0
uživo	7	6,0	6,0	100,0
ukupno	116	100,0	100,0	

Grafički prikaz 8. Tip nastave za vrijeme COVID-19 (2020 do 2022)

Na pitanje „je li se trajanje školskog sata skratilo za vrijeme COVID-19 pandemije“, 45,7% ih odovara s „da“. Istovremeno 38,8% ih nije sigurno i 15,5% smatraju da nije, te kao posljednje 60,3% im zapravo nije bilo drago što su se prebacili na online nastavu dok 39,7% jest (Tablica 9. i Grafički prikaz 9.).

Tablica 9. Skraćivanje školskog sata za vrijeme pandemije

	f	%	valjani postotak	kumulativni postotak
Ne	18	15,5	15,5	15,5
nisam siguran/na	98	84,5	84,5	100,0
Ukupno	116	100,0	100,0	

Grafički prikaz 9. Skraćivanje školskog sata za vrijeme pandemije

Ove brojke upućuju kako se većina učenika našla u situaciji gdje su cijelo/gotovo cijelo vrijeme imali nastavu unutar zatvorenih prostora s povećanim opsegom slobodnog vremena, posebno ukoliko se uračuna da ih znatan udio nije bio zadovoljan s prelaskom na online oblik.

5.3. Slobodno vrijeme (prije i tijekom COVID-19)

Za drugu i treću hipotezu korespondiraju posljednje dvije stavke iz 16.-og pitanja („bavljenje sportom naspram igranja igrica“ i „manje provođenje vremena na otvorenom za vrijeme lockdowna“). Izračunata je standardna devijacija od 1,229 za „bavljenje sportom naspram igranja igrica“, te 1,067 za „manje provođenje vremena na otvorenom za vrijeme lockdowna“ što je unutar očekivanih granica dok aritmetička sredina iznosi 3.40 za bavljenje sportom naspram igranja igrica i 3.52 za manje provođenje vremena na otvorenom za vrijeme lockdowna (Tablica 12.).

Tablica 12. *Aritmetička sredina i standardna devijacija usporedbe bavljenja sportom naspram igranja igrica te za količinu vremena provedenog na otvorenom za vrijeme lockdowna*

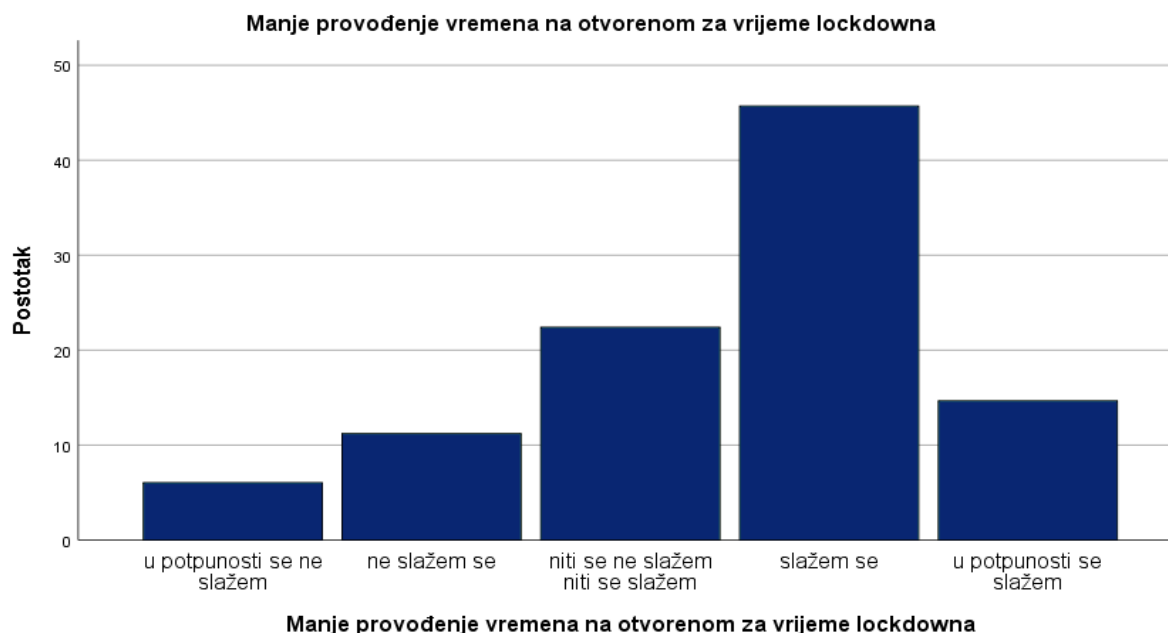
	Bavljenje sportom naspram igranja igrica	Manje provođenja vremena na otvorenom za vrijeme lockdowna
N	116	116
aritmetička sredina	3,40	3,52
standardna devijacija	1,229	1,067

Tablica o manjem provođenju vremena na otvorenom za vrijeme *lockdowna* nalaže kako se 6% ispitanika uopće ne slaže, 11,2% se ne slažu, 22,4% se niti slaže niti ne slaže, 45,7% se slaže i 14,7% se slaže u potpunosti (Tablica 10. i Grafički prikaz 10.).

Tablica 10. „Manje provođenje vremena na otvorenom za vrijeme lockdowna“

	f	%	valjani postotak	kumulativni postotak
u potpunosti se ne slažem	7	6,0	6,0	6,0
ne slažem se	13	11,2	11,2	17,2
niti se ne slažem niti se slažem	26	22,4	22,4	39,7
slažem se	53	45,7	45,7	85,3
u potpunosti se slažem	17	14,7	14,7	100,0
Ukupno	116	100,0	100,0	

Grafički prikaz 10. „manje provođenje vremena na otvorenom za vrijeme lockdowna“

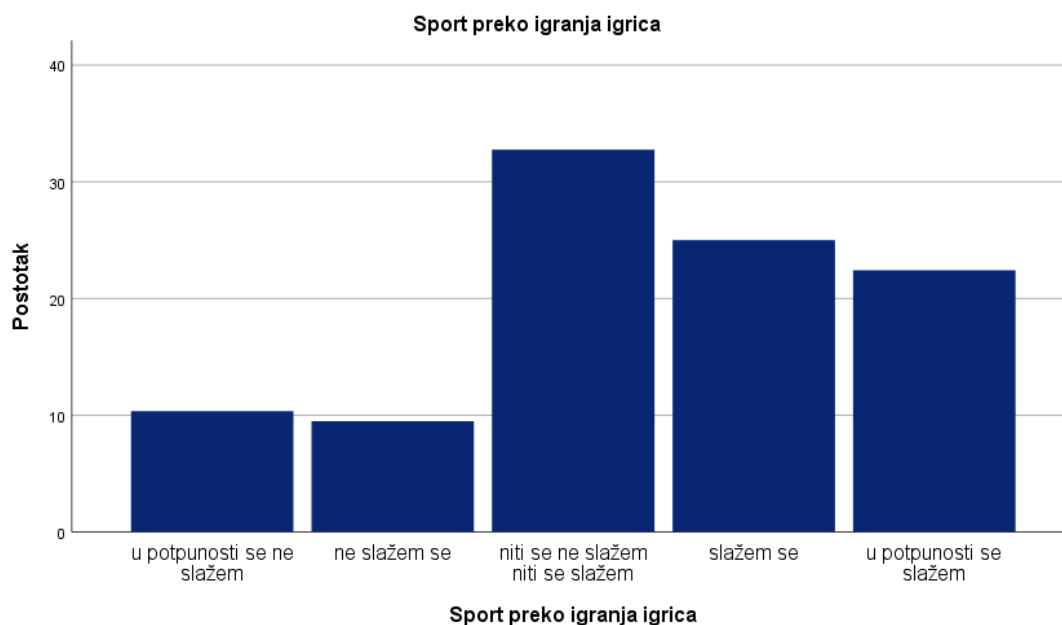
Tablica o preferenciji bavljenja sportom naspram igranja igrica nam govori kako se 10,3% ispitanika uopće ne slaže s izjavom preferiranja bavljenja sportom naspram igranja igrica, 9,5% se samo ne slaže, 32,8% se niti ne slaže niti se slaže, 25% se slaže i 22,4% se slaže u potpunosti (Tablica 11. i Grafički prikaz 11.).

Tablica 11. Usporedba bavljenja sportom i igranja igrica

	f	%	valjani postotak	kumulativni postotak
u potpunosti se ne slažem	12	10,3	10,3	10,3
ne slažem se	11	9,5	9,5	19,8
niti se ne slažem niti se slažem	38	32,8	32,8	52,6
slažem se	29	25,0	25,0	77,6
u potpunosti se slažem	26	22,4	22,4	100,0

Ukupno	116	100,0	100,0	
--------	-----	-------	-------	--

Grafički prikaz 11. Usporedba bavljenja sportom i igranja igrica

Usporedbom dobivenih postotaka možemo zaključiti kako je ipak dobar dio ispitanika odlučio ostati kod kuće što potvrđuje drugu hipotezu. Kod treće hipoteze značajan je dio onih koji nisu jasno oprijedjeljeni, no ujedno i onih koji se samo slažu i onih koji se slažu u potpunosti što opovrgava tvrdnju da su računala zamjenila tjelesne aktivnosti. Kada usporedimo ove dvije hipoteze, dolazimo do zaključka kako učenici i dalje teže fizičkim aktivnostima, čak i kada su zatvoreni i do određene mjere previše izloženi tehnološkim uređajima. Ovo dalje podržava prikaz koji osim toga, ukazuje koliko su se određene slobodne aktivnosti povećale i koliko su se smanjile prije/tijekom COVID-19 (Tablica 13., Tablica 14., Tablica 15., Tablica 16).

Tablica 13. Aritmetička sredina i standardna devijacija „učestalosti slobodnih aktivnosti“

	N	aritmetička sredina	standardna devijacija
Učestalost izlaska u kazalište unutar slobodnog vremena	116	1,66	,833
Učestalost posjete muzejima unutar slobodnog vremena	116	1,73	,817
Učestalost čitanja knjiga unutar slobodnog vremena	116	2,45	1,024

Učestalost odlazaka na tulumе unutar slobodnog vremena	116	2,59	,814
Učestalost spavanja/izležavanja unutar slobodnog vremena	116	2,92	,925
Učestalost volontiranja unutar slobodnog vremena	116	1,64	,838
Učestalost slušanja/bavljenja glazbom unutar slobodnog vremena	116	3,56	,726
Učestalost bavljenja sportom/vježbom unutar slobodnog vremena	116	2,64	,889
Učestalost gledanja TV-a unutar slobodnog vremena	116	2,67	,832
Učestalost igranja igrice (na mobitelu, konzolama, računalu) unutar slobodnog vremena	116	2,60	1,094
Učestalost upotrebe društvenih mreža (Twitter, Facebook, Instagram-a) unutar slobodnog vremena	116	3,18	,840
Učestalost brige o kućnom ljubimcu unutar slobodnog vremena	116	2,38	1,256
Učestalost pisanja/crtanja kod kuće unutar slobodnog vremena	2	4,00	,000
Učestalost rada/provođenja vremena u prirodi unutar slobodnog vremena	2	3,50	,707

Tablica 14. Aritmetička sredina i standardna devijacija „učestalost slobodnih aktivnosti unutar COVID-19“

	N	aritmetička sredina	standardna devijacija
Učestalost izlaska u kazalište unutar slobodnog vremena (za vrijeme COVID-19)	116	1,23	,533
Učestalost posjete muzejima unutar slobodnog vremena (za vrijeme COVID-19)	116	1,25	,617
Učestalost čitanja knjiga unutar slobodnog vremena (za vrijeme COVID-19)	116	2,43	1,113
Učestalost odlazaka na tulume unutar slobodnog vremena (za vrijeme COVID-19)	116	1,69	,751
Učestalost spavanja/izležavanja unutar slobodnog vremena (za vrijeme COVID-19)	116	3,21	,880
Učestalost volontiranja unutar slobodnog vremena (COVID-19)	116	1,25	,588
Učestalost slušanja/bavljenja glazbom unutar slobodnog vremena (COVID-19)	116	3,46	,838
Učestalost bavljenja sportom/vježbom unutar slobodnog vremena (COVID-19)	116	2,62	,984
Učestalost gledanja TV-a unutar slobodnog vremena (COVID-19)	116	2,88	,906

Učestalost igranja igrice (na mobitelu, konzolama, računalu) unutar slobodnog vremena (COVID-19)	116	2,72	1,185
Učestalost upotrebe društvenih mreža (Twitter, Facebook, Instagram-a) unutar slobodnog vremena (COVID-19)	116	3,22	,921
Učestalost brige o kućnom ljubimcu unutar slobodnog vremena (COVID-19)	116	2,46	1,301
Učestalost pisanja/crtanja kod kuće unutar slobodnog vremena (COVID-19)	2	3,50	,707
Učestalost rada/provođenja vremena u prirodi unutar slobodnog vremena (COVID-19)	1	3,00	

Tablica 15. Učestalost provođenja slobodnog vremena

Bavljenje sportom			Odlasci na tulume		
	f	%		f	%
nikad	10	8.6	nikad	10	8.6
rijetko	44	37.9	rijetko	42	36.2
ponekad	40	34.5	ponekad	50	43.1
često	22	19.0	često	14	12.1
ukupno	116	100.0	ukupno	116	100.0
Izlasci u kazalište			Spavanje/izležavanje		
	f	%		f	%
nikad	62	53.4	nikad	8	6.9
rijetko	35	30.2	rijetko	30	25.9
ponekad	15	12.9	ponekad	41	35.3
često	4	3.4	često	37	31.9
ukupno	116	100.0	ukupno	116	100.0
Gledanje TV-a			Briga o kućnom ljubimcu		
	f	%		f	%
nikad	8	6.9	nikad	42	36.2
rijetko	41	35.3	rijetko	23	19.8
ponekad	48	41.4	ponekad	16	13.8
često	19	16.4	često	35	30.2
ukupno	116	100.0	ukupno	116	100.0
Posjete muzejima			Volontiranje		
	f	%		f	%
nikad	53	45.7	nikad	65	56.0
rijetko	46	39.7	rijetko	32	27.6
ponekad	12	10.3	ponekad	15	12.9
često	5	4.3	često	4	3.4
ukupno	116	100.0	ukupno	116	100.0
Igranje igrica (na konzolama)			Slušanje/bavljenje glazbom		
	f	%		f	%
nikad	23	19.8	nikad	2	1.7
rijetko	32	27.6	rijetko	10	8.6
ponekad	29	25.0	ponekad	25	21.6
često	32	27.6	često	79	68.1
ukupno	116	100.0	ukupno	116	100.0
Čitanje knjiga			Rad/provođenje u prirodi		
	f	%		f	%
nikad	22	19.0	ponekad	1	0.9
rijetko	44	37.9	ukupno	1	0.9
ponekad	26	22.4	Pisanje/crtanje kod kuće		
često	24	20.7		f	%
ukupno	116	100.0	ponekad	1	0.9
Uporaba društvenih mreža			često	1	0.9
	f	%	ukupno	2	1.7
nikad	5	4.3			
rijetko	17	14.7			
ponekad	46	39.7			
često	48	41.4			
ukupno	116	100.0			

Tablica 16. Učestalost provođenja slobodnog vremena za vrijeme COVID-19

Bavljenje sportom			Odlasci na tulume		
	f	%		f	%
nikad	16	13.8	nikad	54	46.6
rijetko	38	32.8	rijetko	46	39.7
ponekad	36	31.0	ponekad	14	12.1
često	26	22.4	često	2	1.7
ukupno	116	100.0	ukupno	116	100.0
Izlasci u kazalište			Spavanje/izležavanje		
	f	%		f	%
nikad	93	80.2	nikad	7	6.0
rijetko	21	18.1	rijetko	14	12.1
često	2	1.7	ponekad	43	37.1
ukupno	116	100.0	često	52	44.8
Gledanje TV-a			ukupno	116	100.0
	f	%	Briga o kućnom ljubimcu		
	f	%		f	%
nikad	10	8.6	nikad	45	38.8
rijetko	25	21.6	rijetko	11	9.5
ponekad	50	43.1	ponekad	22	19.0
često	31	26.7	često	38	32.8
ukupno	116	100.0	ukupno	116	100.0
Posjete muzejima			Volontiranje		
	f	%		f	%
nikad	95	81.9	nikad	94	81.0
rijetko	16	13.8	rijetko	17	14.7
ponekad	2	1.7	ponekad	3	2.6
često	3	2.6	često	2	1.7
ukupno	116	100.0	ukupno	116	100.0
Igranje igrica (na konzolama)			Slušanje/bavljenje glazbom		
	f	%		f	%
nikad	27	23.3	nikad	4	3.4
rijetko	21	18.1	rijetko	14	12.1
ponekad	26	22.4	ponekad	23	19.8
često	42	36.2	često	75	64.7
ukupno	116	100.0	ukupno	116	100.0
Čitanje knjiga			Rad/provođenje u prirodi		
	f	%		f	%
nikad	29	25.0	ponekad	1	0.9
rijetko	36	31.0	ukupno	1	0.9
ponekad	23	19.8	Pisanje/crtanje kod kuće		
često	28	24.1		f	%
ukupno	116	100	ponekad	1	0.9
Uporaba društvenih mreža			često	1	0.9
	f	%	ukupno	2	1.7
nikad	7	6.0			
rijetko	18	15.5			
ponekad	34	29.3			
često	57	49.1			
ukupno	116	100.0			

Četvrtom hipotezom pokušalo se utvrditi postojanje razlike između načina na koji muškarci i žene provode slobodno vrijeme tijekom online nastave. Od 116 ispitanika, sveukupno ih je 34 odgovorilo da su nešto radili paralelno s online nastavom, a od 34 ispitanika njih 15 su bili muškarci a 19 žene (Tablica 17.).

Tablica 17. Aritmetička sredina i standardna devijacija muškaraca i žena koji su se paralelno s online nastavom bavili slobodnim aktivnostima

	spol	N	aritmetička sredina	standardna devijacija	standardna greška aritm.sred.
Slobodne aktivnosti za vrijeme online nastave	muški	15	5,27	1,944	,502
	ženski	19	5,16	2,500	,574

Od dobivenih odgovora izrađene su kategorije mogućih aktivnosti koje su u mnogo čemu bile slične određenim varijablama o učestalosti provođenja slobodnog vremena: 1. čitanje (knjiga, i sl.), 2. vježbe/sportske aktivnosti, 3. spavanje/izležavanje, 4. slušanje/bavljenje glazbom, 5. gledanje TV-a, 6. društvene mreže, 7. igrice, 8. briga o kućnom ljubimcu i 9. boravak na otvorenom. Izrađen je t-test nezavisnih uzoraka kojim smo dobili p vrijednost od 0.891, što je upućivalo kako statistički značajna razlika u aktivnostima između dvaju spolova ne postoji (Tablica 18.).

Tablica 18. T-test nezavisnih uzoraka (muškaraca i žena) koji su se paralelno s online nastavom bavili slobodnim aktivnostima

		pretpostavljene jednake varijance	nepretpostavljene jednake varijance	
Levenov test homogenosti varijanci	F	1,791		
	sig.	,190		
t-test za jednakost aritm.sredine	T	,138	,143	
	Df	32	31,998	
	sig. (2-strano)	,891	,887	
	aritm.sredina razlika	,109	,109	
	standardna pogreška razlike	,785	,762	
	95%-ni interval pouzdanosti razlike	Donji	-1,491	-1,444
		Gornji	1,709	1,662

6. ZAKLJUČAK

U početnim fazama pandemije radova unutar kojih se obrađivala tema slobodnog vremena bio je gotovo zanemarivo. Ipak, navedeno se tijekom vremena promijenilo te se, barem od trenutka pisanja ovog rada, objavio značajan broj radova koji upućuju na promjene nastale u slobodnom vremenu mladih tijekom COVID-19 pandemije. Sukladno tomu sam cilj ovog istraživanja bile su promjene slobodnog vremena mladih tijekom pandemije.

Prije provedbe istraživanja bilo je potrebno definirati radno vrijeme o čemu su pisali brojni sociolozi. Definicije radnog vremena poslužile su prilikom uspostave koncepta slobodnog vremena što je u kontekstu ovog istraživanja bilo važno, jer s prelaskom na online nastavu slobodno i vrijeme ispunjeno obvezama su se ispreplitali i to sada više nego možda ikada prije. Potom smo definirali slobodno vrijeme i čemu ono služi, ustanovljujući kako ono može biti posvećeno informativnim hobijima koliko i opuštajućim.

U fokusu ovog rada su srednjoškolci koji su malo manje istraživani nego starije skupine dobne kategorije mladih. Srednjoškolci se nalaze na važnoj prekretnici u vlastitom životu, traže nekoga na koga se mogu osloniti dok pokušavaju otkriti što ih točno zanima i kakvi su im prioriteti, stoga ne možemo zanemariti važnost slobodnog vremena koje može utjecati na oblikovanje mladenačke budućnosti. Tako su rezultati ukazali na bavljenje sportskim aktivnostima što je bilo donekle iznenađujući rezultat. Bilo je očekivano da će se veći broj ispitanika prikloniti igricama s obzirom na situaciju. To ne znači da su kućne aktivnosti poput televizije zanemarene, ali s obzirom da su imali više dostupnog vremena (što im je prema rezultatima i odgovaralo) mogli su češće izlaziti radi izvankućnih ili unutar-prostornih sportskih aktivnosti. Ovo je dalje podržano činjenicom da čak 71,6% ispitanika živi kod roditelja što im olakšava bavljenje raznim aktivnostima, bez brige o krovu nad glavom ili mjesečnim džeparcem. Rezultati su također ukazali kako razlika u odnosu na spol po pitanju provođenja vremena „za vrijeme online nastave“ nije statistički značajna.

7. LITERATURA

1. Antolčić, M. (2016). *Uloga medija u slobodnom vremenu djece i mladih* (diplomski rad). Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.
2. Bistrić, M. (2020). Načini provođenja slobodnoga vremena djece predškolske dobi prije i tijekom prvoga vala bolesti covid-19 te procjena roditelja o utjecaju novonastale situacije na dijete, *Magistra Iadertina*, 15(2): 111-134.
3. Branquinho, C., Santos, A. C., Ramiro, L., Gaspar de Matos, M. (2021). #Covid#BacktoSchool: Qualitative study based on the voice of Portuguese adolescents. *Journal of Community Psychology*, 49: 2209-2220. <https://doi.org/10.1002/jcop.22670>
4. Carević, N., Mihalić, M., Sklepić, M. (2014). Ovisnost o internetu među srednjoškolicima. *Socijalna politika i socijalni rad*, 2(1): 64-81.
5. Castells, M. (2000). *Uspon umreženog društva*. Zagreb: Golden Marketing.
6. Dragun, A. (2012). Slobodno vrijeme i vrijednosti maturanata u Zadru. *Crkva u svijetu*, 47(4): 487-513.
7. Faltak, M., Jurišić, V., Kosanović, K., Staničić, M., Vodopija, B. (2021). Kako učenici mogu održavati prijateljstva na daljinu? U: Balaž, B. (ur.), *Kako učiteljima, učenicima i roditeljima olakšati snalaženje u okruženju nastave na daljinu?*, Zagreb: Hrvatsko katoličko sveučilište, str. 87-91.
8. Haralambos, M., Holborn, M. (2000). *Sociologija: Teme i Perspektive*. London: Collins.
9. Ilišin, V. (1999). Slobodno vrijeme mladih s posebnim osvrtom na ruralnourbani kontinuum. *Sociologija i prostor*, (143): 21-44.
10. Ilišin, V. (2011). Vrijednosti mladih u Hrvatskoj. *Politička misao*, 48(3): 82-122.
11. Jerovšek, J. (1969). Čitanje knjiga u gradu i u selu (Rezultati istraživanja u Kranju, Preddvoru i Cerklju). *Sociologija i prostor*, (23-24): 77-84.
12. Karin, Ž., Nonković, D., Gotovac, M. (2022). Djeca i mladi u pandemiji COVID-19. *Liječnički vjesnik*, 144(Supp 1): 133-138.
13. Kharel M., Sakamoto J.L., Carandang R.R, Ulambayar, S., Shibanuma, A., Yarotskaya, E., Basargina, M., Jimba, M. (2022). Impact of COVID-19 pandemic lockdown on movement behaviours of children and adolescents: a systematic review. *BMJ Global Health*, 7(1), e007190. Dostupno na: <https://gh.bmj.com/content/7/1/e007190>, [Pristupljeno 8 veljače. 2022].

14. Kurbos, E. (2022). Slobodno vrijeme učenika u razdoblju trajanja COVID-19. *Varaždinski učitelj*, 5(8): 378-385.
15. Mlinarević, V. (2004). Stilovi slobodnog vremena srednjoškolaca Slavonije i Baranje. *Pedagoški istraživanja*, 1(2): 241-255.
16. Onești, I., Caracal, S. (2020). #StayAtHome: Journals by children amid the COVID-19 pandemic - Blog 1. Dostupno na: <https://www.unicef.org/romania/stories/stayathome-journals-children-amid-covid-19-pandemic-blog-1> [Pristupljeno 8 veljače. 2022].
17. Önal, N., Tanık Önal, N. (2020). Nomophobia: I Can Not Live without My Smartphone! *Croatian Journal of Education*, 22(2): 487-513.
18. Payne R. W., Charity J. M., Harvey T. J., Young A. J., Eime M. R. (2013). A systematic review of the psychological and social benefits of participation in sport for children and adolescents: informing development of a conceptual model of health through sport. *International Journal of Behavioural Nutrition and Physical Activity* [online], 10(98): 1-34. <https://doi.org/10.1186/1479-5868-10-98>
19. Popović, G. (2021). Mentalno zdravlje i srednjoškolci. *Bjelovarski učitelj*, 26(1-3): 79-86.
20. Rossi, L., Behme, N., Breuer, C. (2021). Physical Activity of Children and Adolescents during the COVID-19 Pandemic-A Scoping Review. *International journal of environmental research and public health* [online], 18(21): 11440. <https://doi.org/10.3390/ijerph182111440>
21. Vdović, Š. M., Periš. Z. Ž., Čelić, S. S., Piškor, K., Šojat, A. (2018). Obrazovanje. U: Čajkušić, S., Čizmović., Ž., Jukić, D., Lipavić, V., Ostroški, Lj., Pekeč, M. i Čačić, P. M. (ur.), *Statistički ljetopis Republike Hrvatske*. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, str. 479-497.
22. Vidulin-Orbanić, S. (2008). Fenomen slobodnog vremena u postmodernom društvu. *Metodički obzori*, 3(2008)2(6): 19-33.

8. METODOLOŠKA I EMPIRIJSKA ARHIVA

8.1. Upitnik

Poštovani,

Uz Vaše i Vaše roditeljsko dopuštenje molimo Vas za suradnju u sociološkom istraživanju slobodnog vremena srednjoškolaca za vrijeme COVID-19 pandemije. Vaše sudjelovanje je u potpunosti anonimno te će Vaš identitet biti zaštićen u svim istraživačkim fazama. Rezultati će biti korišteni u poopćem obliku isključivo u znanstvene svrhe.

Molimo Vas za iskrenost, strpljenje i otvorenost pri odgovaranju.

Unaprijed hvala!

1. Spol:

1. muški
2. ženski

2. Dob:

1. 14-15
2. 16-17
3. 18-19

3. Trenutno stanujem:

1. u roditeljskoj kući/stanu
2. u podstanarskoj kući/stanu
3. u učeničkom domu
4. nešto drugo (navedite što):

4. Trenutačno pohađam:

1. strukovnu trogodišnju srednju školu
2. strukovnu četverogodišnju srednju školu
3. umjetničku srednju školu
4. gimnaziju
5. medicinsku srednju školu

5. S koliko novca inače raspolazete tijekom mjeseca?

1. <500kn
2. 501-1000kn
3. 1001-1500kn
4. >1500kn

6. Razmišljate li o vlastitoj budućnosti?

1. ne
2. da

7. Imate li nekoga na koga se oslanjate za životne savjete?

1. ne
2. da
3. da, člana šire obitelji
4. da, prijatelje
5. da, influencere
6. da, nekog drugog (navedite koga):

8. Na koji način ste pohađali nastavu za vrijeme pandemije (2020. do 2022.)?

1. online
2. hibridna nastava
3. uživo

9. Je li se trajanje školskog sata skratilo za vrijeme COVID-19 pandemije?

1. ne
2. nisam siguran/na
3. da

10. Jeste li bili zadovoljni prelaskom na online nastavu?

1. ne
2. da

11. Postoje li neke navike koje ste voljeli raditi kada ste odlazili u školu a da više nisu bile dostupne kada je lockdown nastupio?

1. ne
2. da

12. Odredite učestalost slijedećih radnji tijekom Vašeg slobodnog vremena:	nikad (1)	rijetko (2)	ponekad (3)	često (4)
izlazim u kazalište				
posjećujem muzeje				
čitam knjige				
odlazim na tulum				
spavam ili se izležavam				
bavim se volontiranjem				
bavim se/slušam glazbu				
bavim se sportom/vježbanjem				
gledam TV				
igram igrice (na mobitelu, konzolama, računalu)				
prolazim kroz društvene mreže (Twitter, Facebook, Instagram)				
brinem se za kućnog ljubimca				
nešto drugo				

12.1 Ukoliko ste odabrali 'nešto drugo' za radnje tijekom Vašeg slobodnog vremena u tablici, navedite ih:

13. Jeste li za vrijeme pandemije imali više slobodnog vremena nego prije?

1. ne
2. nisam siguran/na
3. da, i bio/la sam zadovoljan zbog toga
4. da, ali mi je bilo svejedno
5. da, ali to mi nije bilo drago

14. Jeste li tijekom online nastave paralelno provodili vrijeme uz neke od prethodno navedenih aktivnosti?

1. ne
2. da

14.1 Ako da, navedite koje:

15. Odredite učestalost sljedećih radnji tijekom Vašeg slobodnog vremena za vrijeme COVID-19 pandemije:	nikad (1)	rijetko (2)	ponekad (3)	često (4)
izlazim u kazalište				
posjećujem muzeje				
čitam knjige				
odlazim na tulum				
spavam ili se izležavam				
bavim se volontiranjem				
bavim se/slušam glazbu				
bavim se sportom/vježbanjem				
gledam TV				
igram igrice (na mobitelu, konzolama, računalu)				
prolazim kroz društvene mreže (Twitter, Facebook, Instagram)				
brinem se za kućnog ljubimca				
nešto drugo (navedite što):				

16.1 Ukoliko ste odabrali 'nešto drugo' za radnje tijekom Vašeg slobodnog vremena za vrijeme COVID-19 pandemije, navedite ih:

16. Za vrijeme pandemije :	u potpunosti se ne slažem (1)	ne slažem se (2)	niti se ne slažem niti se slažem (3)	slažem se (4)	u potpunosti se slažem (5)
Provođenje mog slobodnog vremena se promijenilo s prelaskom na online nastavu					
tijekom lockdowna otkrio/la sam nove aktivnosti kojim se do tada nisam bavio					
tijekom lockdowna					

sam manje vremena provodio/la u aktivnostima na otvorenom					
preferiram bavljenje sportom nad igranjem igrica na računalu					

Sažetak

Slobodno vrijeme predstavlja ono vrijeme koje preostaje nakon bavljenja zadanim obvezama. Tijekom pojave COVID-19 pandemije aktivnosti i struktura slobodnog vremena značajno se mijenja za svaku dobnu skupinu. Skupinu koju ta promjena značajno pogađa jesu i srednjoškolci. Zbog tih razloga u ovome radu smo se usmjerili na analizu promjena koje su se odnosile na aktivnosti i preferencije u njihovom slobodnom vremenu. Cilj ovoga istraživanja je bio istražiti oblike provođenja slobodnog vremena srednjoškolaca putem *online* anketnog upitnika. Istraživanje je provedeno u razdoblju od studenog 2021. godine do kolovoza 2022. godine. Dobiveni rezultati ukazuju na promijenjene obrasce korištenja slobodnog vremena tijekom pandemije.

Ključne riječi: slobodno vrijeme, srednjoškolci, COVID-19

Summary

Free time represents the time that remains after dealing with assigned obligations. During the COVID-19 pandemic, the activity and structure of free time changes significantly for each age group. High school students are a group that is significantly affected by this change. For these reasons, in this paper we focused on the analysis of changes related to activities and preferences in their free time. The aim of this research was to investigate the forms of spending free time of high school students through an online questionnaire. The research was conducted in the period from November 2021 to August 2022. The obtained results indicate changed patterns of use of free time during the pandemic.

Key words: free time, high school students, COVID-19

Bilješke o autoru

IVAN DUŽEVIĆ, rođen je 18. rujna 1999. godine na Hvaru. U Stari Gradu pohađa osnovnu školu do 2012. te svoje školovanje nastavlja u Osnovnoj školi Kman-Kocunar u Splitu, paralelno završavajući Glazbenu školu Josipa Hatzea. Nakon osnovne škole se odlučuje se za Drugu jezičnu gimnaziju. Godine 2019. godine upisuje redovan studij na Filozofskom fakultetu u Splitu na Odsjeku za sociologiju.

E-mail: iduzevic@ffst.hr ; bezvezar@gmail.com

Izjava o pohrani završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada (podcrtajte odgovarajuće) u Digitalni repozitorij Filozofskog fakulteta u Splitu

Student/ica: Juan Duićević

Naslov rada: Plaćanje Njemačke Socijalističke Republike u Njemačkoj

Znanstveno područje: književna znanost

Znanstveno polje: sociologija

Vrsta rada: magistarski

Mentor/ica rada:
Renata Relja, prof. dr. sc. redoviti profesor

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Komentor/ica rada:

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Renata Relja, prof. dr. sc. redoviti profesor

Yvonne Brandalović, izv. prof. dr. sc. izvanredni profesor

Tom Gatorić, asistent

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

a) rad u otvorenom pristupu

b) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

(zaokružite odgovarajuće)

Split, 20.09.2022

Potpis studenta/studentice: Duićević

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Tomislav Dušanić, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja
magistra/magistrice sociologije, izjavljujem da je ovaj
diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima
i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija.
Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da
nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da
nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj
visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 20.09.2022.

Potpis

Dušanić